

Česká onkologická společnost ČLS JEP (org. č. 30) **Czech Society for Clinical Oncology CzMA**

V roce 1903 vystoupil ve Spolku lékařů českých MUDr. Josef Skalička, městský zdravotní rada v Praze, s návrhem vytvořit ústředí: „které by vydatně podporovalo české bádání rakoviny a které by se snažilo soustavně zmírniti utrpení nemocných rakovinou, zejména nezhojitelných“. Přípravné práce ještě stačil zahájit prof. MUDr. Karel Maydl (†1903). Stanovy byly

schváleny v roce 1904 a 22. 10. 1905 se konala v sále Měšťanské pražské besedy ustavující valná hromada Spolku pro zřízení a vydržování sanatoria pro choré zhoubnými novotvary, zvláště rakovinou. Jeho prvním předsedou byl zvolen prof. MUDr. Václav Rubeška.

Zanedlouho se činnost spolku rozšířila také na podporu českého bádání rakoviny a spolek se přejmenoval na Spolek pro zkoumání a potírání rakoviny v Praze. Od roku 1913 ho vedl prof. MUDr. Jaroslav Hlava. Získával nové členy a peníze, které ovšem postačily pouze na podporu drobných akcí a omezeného výzkumu. Činnost zcela ustala během války v letech 1914–1918. Po válce pokračoval v čele spolku J. Hlava. V roce 1921 dostal od T. G. Masaryka 100 000 korun (k příležitosti otevření Hlavova ústavu v Praze). Další vydatné dary poslali bohatí jednotlivci a peněžní ústavy. Pokus zřídit v sanatoriu v Praze-Podolí léčebný ústav pro nemocné rakovinou bohužel nevyšel.

V další své činnosti vsadil spolek na masivní osvětovou práci. V roce 1924 dal např. vytisknout 15 967 českých a slovenských plakátů a celkem 30 400 letáků (akci řídil MUDr. Karel Driml z ministerstva zdravotnictví). Text napsali J. Hlava, V. Rubeška a R. Jedlička pod výzvou *Boj proti rakovině!* Svým obsahem zůstává dodnes aktuální.

V únoru 1924 navrhl prof. Hlava založit Ústav pro výzkum a léčbu zhoubných nádorů, ale v listopadu zemřel. Jeho nástupci, prof. MUDr. Rudolfu Jedličkovi (1925), se zdařilo zřídit v Hlavově ústavu Bioptickou stanicí, Experimentální oddělení a Jedličkův Dispensář při Radiumterapeutickém oddělení Pražského sanatoria v Praze-Podolí.

V roce 1926 navrhl R. Jedlička změnit název spolku na Československý spolek pro zkoumání a potírání zhoubných nádorů v Praze. V říjnu téhož roku zemřel a jeho nástupcem se stal prof. MUDr. Václav Rubeška. Spolek vzkvétal, ústavy mohutněly a sílily snahy o vlastní výzkumný ústav. Takové výzkumné ústavy už existovaly v Turíně (1913), Madridu (1922), v Nizozemské Indii (1922), v Paříži (1923), v Minneapolis (1923), v Caes de Porto (1923) a v roce 1928 byly založeny v Horizontalle, v Argentině, v Belgii, Portugalsku.

Myšlenka budovat ústav, který by věnoval komplexní pozornost zhoubné nemoci, se prosadila také v Brně. Podnět k založení nadačního Spolku Domu útěchy (stanovy vypracoval prof. MUDr. František Hamza) dala v roce 1928 etnografka Lucie Bakešová a společně se svým synem, známým chirurgem Jaroslavem Bakešem, a dalšími nadšenci založili Bakešovu nadaci k přípravě stavby Domu útěchy. V roce 1929 vydal Bakeš samostatnou práci „Jak čelit vzrůstajícímu nebezpečí rakoviny“; její součástí byl přehled výskytu a úmrtnosti na toto onemocnění v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi a také informace o struktuře připravovaného ústavu, který bude přičleněn k chirurgické Bakešově nemocnici na Žlutém kopci v Brně. Ústav byl proponován jako „speciální centrum celostátního významu, v němž naleznou zlepšení ... postižení zhoubnými nádory, v jehož laboratořích se bude vědecky a soustavně pracovati ..., jak toto pokrok doby a vědy na kulturně vyspělém národě žádá“.

Na nově založené Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně se zrodila myšlenka o zřízení ústavu pro bádání a léčení rakoviny. Založen měl být při fakultě v nástavbě nemocnice U Sv. Anny, měl mít léčebnou, diagnostickou, výzkumnou, fyzikálně chemickou a sérologickou část a vést ho měl prof. MUDr. Július Petřivalský. Neúspěch tohoto podniku slouží v dějinách boje proti rakovině jako negativní příklad zásahu partikulárních zájmů, které málem ohrozily stavbu Domu útěchy. Jaroslav Bakeš uhájil výzkumnou samostatnost a finanční soběstačnost podle vzoru ústavu „Radiumhemmed“ ve Stockholmu. V letech 1933–1935 tak byla v Brně na Žlutém kopci vybudována Masarykova léčebna – Dům útěchy se 100 lůžky a Bioptickou stanicí. (Lůžkové oddělení vedl prof. Richard Werner z Heidelbergu, laboratoře biochemik prof. Vladimír Morávek.) T. G. Masaryk přispěl částkou 2,5 milionů korun.

Původně zamýšlená charitativní nemocnice pro nevyléčitelně nemocné se změnila propojením klinické a výzkumné práce v komplexní moderní ústav, který měl laboratoře, lůžkovou část, ambulance, chirurgickou a gynekologickou část, specializovanou edukaci, nadnárodní registr a onkologickou službu. Nejdůležitější cíl spolku byl splněn.

V letech 1934–1936 byl postaven Na Bulovce v Praze Radioléčebný ústav s 80 lůžky, radiumterapeutickým oddělením a badatelnou-knihovnou. Vedl ho doc. MUDr. František Novák.

Právě v těchto letech se prosazují snahy sjednotit spolky a 10. 12. 1934 byly schváleny stanovy Ligy proti rakovině jako zastřešujícího spolku se sídlem v Praze; měl koordinovat činnost dosavadních 8 spolků.

Do roku 1938 se jednalo hlavně o „spolky rakovinné“, které usilovaly vyplnit mezeru veřejného zdravotnictví v péči o onkologicky nemocné. Většinou bádaly odděleně, publikovaly a usilovaly rovněž o vytvoření odborného časopisu, což se podařilo Spolku pro potírání zhoubných nádorů, který v roce 1938 začal vydávat časopis *Acta radiologica et cancerologica bohemoslovenica*. V tomto roce vznikly také pobočky spolku v Moravské Ostravě, v Uherském Hradišti a v Užhorodě.

Světová válka výrazně utlumila spolkovou činnost. V roce 1942 bylo zastaveno vydávání časopisu, r. 1944 byla z registru spolku vymazána Liga proti rakovině.

Po květnu 1945 opět obnovila činnost Liga proti rakovině (vedl ji prof. MUDr. Heřman Šíkl) jako zastřešující organizace se zemskými sídly v Praze, Brně a Bratislavě. Podle brněnského vzoru byl vybudován bratislavský Onkologický ústav (zasloužil se o něj prof. MUDr. Viliam Turzo) v adaptovaném klášteře sv. Alžběty. Svou činnost zahájil v r. 1951.

Druhá polovina minulého století byla plná organizačních změn. V r. 1949 vznikla Čs. lékařská společnost J. E. Purkyně, jejíž součástí byla od r. 1951 onkologická sekce založená na výzvu MUDr. Františka Vaďury. Sekce byla přičleněna k Radiologické společnosti, jejímž předsedou byl prof. MUDr. Jan Šula, DrSc. Činností navázala sekce na předcházející spolky a Ligu proti rakovině. Ústavy vybudované péčí spolku (v Praze Na Bulovce, v Brně na Žlutém kopci) se staly rezortními ústavy ministerstva zdravotnictví. V této době byla jistým mezníkem v léčbě rakoviny instalace první kobaltové bomby v roce 1955 v Brně na Žlutém kopci. Z bohatství faktografického materiálu upozorňujeme také na další mezníky v životě Onkologické společnosti – pověření bratislavského ústavu koordinační činností ve státě, pravidelné konání Onkologických dnů (od r. 1958, A. Winkler), vydávání časopisu *Československá onkologie*, posléze *Neoplasma*. Vědecká symbióza bratislavského a brněnského ústavu trvala během let 1961–1969.

Čs. onkologická společnost (ČOS, jedna ze 46 odborných společností) existovala samostatně od 23. 5. 1969. Její osamostatnění bylo vyvoláno potřebou dynamického rozvoje onkologie a komplexním přístupem k léčbě onkologicky nemocných a zaváděním chemoterapie. Prvním předsedou byl prof. MUDr. Vladimír Stašek (1969–1974), přednosta Onkologické kliniky 1. LF UK (její zřízení prosadil v r. 1973). Od té doby se ve funkci předsedů vystřídali: prof. MUDr. Jaroslav Švejda, DrSc. (1974–1986), ředitel VÚKEO, Brno; doc. MUDr. Vladimír Kubec, CSc. (1986–1989), ředitel Radioterapeutického ústavu Nemocnice Na Bulovce; prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc. (1989–1999), přednosta Kliniky dětské onkologie FN v Motole; prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc. (1999–2003), přednosta I. interní kliniky 1. LF UK a VFN. Současným předsedou je od r. 2003 prof. MUDr. Jiří Vorlíček, CSc., přednosta Interní hematoonkologické kliniky LF FN Brno. Ve funkci vědeckých sekretářů dosud působili MUDr. A. Placherová, MUDr. H. Stankušová, CSc., MUDr. V. Šmelhaus, doc. MUDr. L. Petruželka, CSc., a prof. MUDr. J. Žaloudík, CSc.

Vzhledem k dynamickému rozvoji a prohlubující se specializaci onkologie se z původní společnosti vydělují a samostatně vznikají další sekce či spolky. Během 90. let vznikly uvnitř České onkologické společnosti ČLS JEP sekce pediatrické onkologie (předseda prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc.) a sekce onkochirurgie (předseda prof. MUDr. Jan Žaloudík, CSc.). Mimo ČOS ČLS JEP vznikly další samostatné společnosti: Společnost radiační onkologie, biologie a fyziky, Česká společnost komplexní onkologické péče, Senologická společnost.

Původní spolky volného profesního sdružení našly během historické doby své mnohostranné uplatnění ve stavovské struktuře na základě vysoce stanovených cílů a dobrovolně přijatých a plněných stanov. K dovršení konkrétních medicínských cílů se historicky vyvinuly v Českou onkologickou společnost jako parciální součást ČLS JEP, s důrazem na průběžnou a efektivní spolupráci, výměnu informací, jednotnou koncepci onkologie jako interdisciplinárního oboru (na fakultách i v nemocnicích), jako komplexní péče o onkologicky nemocné (i v terénní medicíně).

Významné aktivity

V 70. a 80. letech se soustředila ČOS převážně na konání pracovních schůzí, často ve spolupráci s dalšími odbornými společnostmi a sekcemi (radioterapeutickou, hematologickou, gynekologickou a chemoterapeutickou). Členové společnosti se aktivní účastí spolupodíleli také na akcích na Slovensku (Bratislavské onkologické dny).

ČOS organizuje v účinné spolupráci s MOÚ v Brně pravidelné Brněnské onkologické dny (od r. 1976), které jsou velmi navštěvovanou vrcholovou akcí. K dalším pravidelným aktivitám onkologických pracovišť sdružených v ČOS patří Jihočeské onkologické dny (od r. 1993) v Českém Krumlově, Brněnské dny paliativní medicíny (od r. 1995), Pražský onkologický den (s gynekologickou tematikou, od r. 1995), symposia podpůrné a paliativní léčby (1997, Ostrava). Organizačně i odborně jsou podporovány Dny mladých onkologů. Členové ČOS zasedají v Národním onkologickém registru.

Společnost spolupracuje se všemi výše uvedenými sekcemi a společnostmi, má svého člena v Transplantační sekci a v Hematologické společnosti. Každoročně odměňuje nejlepší onkologické práce a dělá velmi mnoho pro popularizaci onkologické problematiky v médiích, citlivě reaguje na epidemiologické údaje a podporuje onkologický výzkum (např. z Nadace Terryho Foxe). V závěru roku 2003 vytvořila Národní onkologický program České republiky s cílem snižovat incidenci a mortalitu nádorových onemocnění, zlepšovat kvalitu života onkologicky nemocných a přitom racionalizovat náklady na jejich diagnostiku a léčbu. Znění programu bylo rozesláno odborné veřejnosti.

V r. 2000 vydalo nakladatelství Galén Stručné dějiny České onkologické společnosti autorů P. Klenera, L. Hlaváčkové a P. Svobodného.

Výbor ČOS slouží jako konzultativní orgán onkologické problematiky v celé šíři oboru také pro ČLK a pro MZ ČR zpracovává potřebné standardy základní onkologické péče. Předseda výboru, prof. Jiří Vorlíček, CSc., je členem Vědecké rady MZ ČR.

ČOS je zastoupena rovněž v mezinárodních organizacích ESMO, EACR, ESO, WFSOS.

Časopis

Od r. 1986 má společnost svůj časopis – Klinická onkologie. Klinická onkologie vycházela nejprve jako neperiodická účelová publikace sloužící k metodickému vedení a předávání odborných informací, vydával ji VÚKEO a KÚNZ v Brně (prof. MUDr. Jan Kovařík, MUDr. Zdeněk Mechl), od r. 1991 ve spolupráci se Slovenskou hematologickou společností iniciovala

ČOS vydávání samostatného časopisu. Vychází jako dvouměsíčník (redaktor. prof. MUDr. Aleš Rejthar, za slovenskou stranu je v tiráži uveden prof. MUDr. Ivan Koza).

Vnitřní členění

- Sekce pediatrické onkologie
- Sekce onkochirurgie
- Sekce diagnostické a prediktivní onkologie
- Sekce pneumoonkologie
- Sekce tkáňových kultur – pracovala přechodně
- Transplantační sekce – společná s Českou hematologickou společností

Předseda: Prof. MUDr. Jiří Vorlíček, CSc.
přednosta Interní hematoonkologické kliniky LF FN Brno
Vědecký sekretář: Prof. MUDr. J. Žaloudík, CSc.

Podklady zpracovaly doc. PhDr. Věra Linhartová, CSc., a doc. MUDr. Jitka Abrahámová, DrSc.